

Cruïlla de mons: Proposta d'intervenció en joves per reduir els prejudicis vers la gent gran.

Aida Saus i Blanch. Estudiant de 4rt d'Educació Social a la Universitat de Girona.

Resum

A Espanya la població és cada cop més envellida i es preveu que al 2052 el 37% de les persones siguin majors de 64 anys. A més, el procés d'envelliment es pot veure influït per l'"ageism", un conjunt sistemàtic d'estereotips i discriminació a causa de l'edat, comportant conseqüències negatives per les persones grans. D'aquesta manera, es fa necessari dur a terme algun tipus d'intervenció que faciliti la reducció d'aquestes actituds i prejudicis, a fi d'afavorir el desenvolupament de les persones grans durant el seu procés d'envelliment. En el present article, doncs, es posen de manifest diferents teories per assolir reduir els prejudicis. Fent, finalment, una proposta d'intervenció en nois i noies de 13 a 18 anys de l'I.E.S de Santa Coloma de Farners per aconseguir disminuir els prejudicis que poden manifestar vers el col·lectiu de gent gran.

Paraules clau: Educador/a social, prejudicis, reducció de prejudicis, proposta d'intervenció, joves, gent gran.

1. INTRODUCCIÓ

Autors com Slotterback i Saarino (1996) i Palmore (1999) citats per Luis Melero (2007:12) consideren que les actituds que es prenen vers les persones grans poden afectar-los significativament. Així, en funció de quina és l'actitud i visió que es té sobre la gent gran, es viurà i s'afrontarà el procés d'envelliment d'una o altra forma. D'aquesta manera, si envers la gent gran es mantenen actituds negatives o se'n té una visió distorsionada, el seu procés d'envelliment pot veure's influït negativament, mentre que si ocórrer el contrari, els efectes poden ser positius.

En conseqüència, sabent que una percepció positiva sobre l'envelliment pot ser favorable per les persones grans, per què no portar a terme algun tipus d'intervenció sobre la societat que potenciï una adequada visió, fomentant, per tant, un procés d'envelliment més saludable? És realment possible? Es poden reduir les conseqüències negatives provocades per l'"ageism"? Són modificables les actituds negatives? Es poden reduir els prejudicis? De quina manera? Aquestes són algunes de les preguntes a les quals s'intenta donar resposta al llarg d'aquest article.

L'objectiu és aportar informació i teories sobre com reduir les actituds negatives i, en concret els prejudicis, per després poder elaborar una proposta d'intervenció que permeti posar en pràctica la teoria exposada. Així doncs, en el present article es presenta una senzilla proposta d'intervenció que té la finalitat d'assolir la reducció dels prejudicis, fent possible, per tant, l'adquisició d'una millor visió i actitud per part de la societat vers les persones grans i, en concret per part dels joves, donat que tal i com es veurà més endavant són els qui solen manifestar una actitud més negativa envers la gent gran. Puntualitzant, la proposta es contextualitza a l'Institut d'Educació Secundària (IES) de Santa Coloma de Farners.

2. APROXIMACIÓ CONCEPTUAL

Les dades de l'Institut Nacional d'Estadística (2012) mostren com les tendències demogràfiques actuals podrien portar a Espanya a perdre una dècima part de la seva població amb 40 anys, afirmant que al 2018 hi haurà

més defuncions que naixements si les projeccions es verifiquen. A més, l'esperança de vida podria arribar fins als 86.9 anys ens els homes i 90.7 en les dones al 2051, afegint que el 37% de la població serà major de 64 anys al 2052. S'observa, també, com la natalitat disminueix i com aquesta no es considera que es començarà a recuperar fins al 2030, un cop superats els efectes produïts per la crisi de la natalitat dels anys 80 principis de 90 sobre la piràmide de població femenina. A més, les defuncions augmenten i segons les dades s'està construint una estructura demogràfica cada vegada més envellida.

Davant la situació en què la població envellida augmenta i, en la qual es té coneixement suficient per creure que en funció de quina és la visió que la societat manté vers les persones grans i el seu procés d'envelliment, aquestes el viuran d'una o altra forma, es fa necessari voler combatre l'"ageism", pal·liant així les conseqüències que se'n deriven, tot contribuint, doncs, a millorar la concepció i manera d'afrontar el procés d'envelliment de les persones gran i, en definitiva, el nostre propi procés d'envelliment. Ara bé, a què ens referim al parlar d'"ageism"? Per què cal combatre'l? Quines conseqüències comporta?

Butler (1969:22) citat per Sánchez (2004:75) essent el primer en utilitzar aquesta expressió, en va fer ús per definir "*un conjunt sistemàtic d'estereotips i discriminació contra les persones pel sol fet de ser grans, igual que el racisme i el sexisme ho fa pel color de la pell i el gènere*¹". Melero (2007:12) ens concreta algunes de les conseqüències i efectes negatius que poden ocasionar les actituds negatives enfront la gent gran. Així, considera que la qualitat de les cures pot disminuir considerablement i que la forma en què les persones grans es perceben a sí mateixes pot veure's afectada, comportant, alhora, una reducció de l'autoestima i control sobre la seva vida, afirmant que "*si convencem a les persones grans que no tenen edat per realitzar certes activitats o de que no les podran efectuar de la forma més apropiada és probable que no les iniciïn o les abandonin*²". Fins i tot, s'ha trobat que les persones grans amb una percepció més positiva de l'envelliment viuen 7,5 anys més que les que no la tenen (Levy et al, 2002b, citat per Losada, 2004:6).

¹ Traducció per l'autora

² Traducció per l'autora

Fernández-Ballesteros (1991:21) assegura que sobre la vellesa i les persones grans es mantenen creences, actituds i estereotips negatius que poden fer referència a diversos aspectes com: la salut, el treball, la vida diària, les relacions socials, la personalitat o el caràcter, entre d'altres. Altres autors com Palmore (1990) i Thornton (2002) citats per Sánchez (2004:75) pràcticament coincideixen al descriure els principals estereotips que reflecteixen els principals prejudicis socials associats a la gent gran "*malaltia, impotència, lletjor, deteriorament cognitiu, malaltia mental, inutilitat, soledat, pobresa i depressió*"³

Partint de Losada (2004:4) i dues institucions: Helduak adi d'Euskadi i El Consejo Nacional de la Persona Mayor de Costa Rica (CONAPAM) (2007), així com també, dels estereotips anomenats anteriorment, s'ha elaborat la taula que apareix a continuació. Aquesta, mostra, per una banda falses creences que pot tenir la societat envers les persones grans i, per l'altra, la verdadera realitat d'aquestes:

Falses creences sobre les persones grans i la seva realitat

Falses creences	La realitat
Les persones grans són un grup homogeni	Són un grup molt divers, totes les persones són diferents, tot i poder mantenir uns trets característics
Es troben socialment aïllats	La majoria de persones grans mantenen un contacte proper amb els seus familiars
Estant malalts, són fràgils i la majoria són dependents	La majoria de persones grans viuen de forma independent
Estant sempre deprimits	Les persones grans que viuen en comunitat tenen menors percentatges de depressió diagnosticades que altres grups d'edat
Difícils de tractar	La personalitat es manté relativament

³ Traducció per l'autora

	constant al llarg del cycle vital
Són una carga per la societat i no aporten res a aquesta	Són solidaris i són el suport actiu dels seus fills/es i néts/es.
Passius respecte allò que passa al seu voltant	Reivindiquen el seu paper actiu dins la societat
Són com nens petits (infantilització)	Són persones adultes
Pèrdua del interès sexual	L'interès sexual no disminueix amb l'edat, tot i que l'activitat sí que ho pugui fer
Ja no poden aprendre res	La vellesa no comporta que la persona no pugui aprendre coses noves, potser el procés d'aprenentatge serà més lent, però no és impossible.

Palmore (1990) citat per Sánchez (2004:76) declara que els estereotips i les actituds negatives, tot i ser diferents, donat que mentre els primers són principalment cognitius i les segones estan carregades d'afecte, tendeixen a anar junts, és a dir, *“els estereotips negatius generalment donen lloc a actituds negatives i aquestes tenen la seva base en els estereotips negatius”*⁴. D'aquesta manera, malgrat la taula proposada no presenta de forma explícita els prejudicis vers les persones grans, es pot apreciar com els estereotips poden influir en la formulació dels prejudicis. Conseqüentment, tenir un coneixement sobre quines són les falses creences, així com els estereotips sobre els quals es poden estar sustentant els prejudicis pot facilitar-ne el tipus d'intervenció.

Fent un aclariment, com es comprova s'han utilitzat i s'usaran els termes “prejudicis” i “actituds negatives” indistintament. Vegem per què. Què són els prejudicis?

Lamberth (1982:267) comenta que és una actitud equivocada que pot mostrar un fals retrat de la persona que pertany a un grup, afegint, que tant incorrecte

⁴ Traducció per l'autora

és atribuir al grup característiques positives com negatives. Dues dècades posteriors, dos psicòlegs socials, Baron i Byrne (2005:217) defineixen el prejudici com "*una actitud (usualment negativa) cap als membres d'algun grup, que es basa exclusivament en la pertinença a tal grup*". D'aquesta manera, veient com els autors consideren el prejudici com una actitud negativa, en el present l'article s'han utilitzat els dos mots sense fer-ne distinció.

Ara bé, és possible reduir aquestes actituds negatives? Autors com Melero (2006:15) o Aristizábal (2005:28) així ho consideren. A més, i fent referència a l'objectiu de l'article, Trent et al (1979) citat per Anthony B. i Asenah A. (1981:341) comenta que "*sota determinades condicions les actituds negatives vers l'envelliment i per l'edat poden ser modificades*⁵". Però, com? Què és el que es necessita perquè això es doni d'aquesta forma?

Després de consultar varis autors, fonts i documents es pot concloure que hi ha dos grans eixos d'intervenció per tal d'assolir la reducció de les actituds i, per tant, dels prejudicis. Mentre alguns autors promouen la formació entre les persones que tenen contacte amb la gent gran, d'altres autors proposen la pràctica, o sia, el contacte entre els grups. Vegem-ho més detingudament.

Varis estudis com: el de Gàzquez et al (2009), Aristizábat-Vallejo (2005) o els d'Abengòzar et al (1999), Damon-Rodriguez (1998), Rasor-Greenhalgh et al (1993) citats per Losada (2004:13) comproven com l'augment de la formació, en el primer cas dels professionals gerocultors, en el segon dels joves i en el tercer dels estudiants o professionals de la salut, contribueixen al canvi de les actituds, creences i estereotips de la vellesa, tot aconseguint una visió més positiva de les persones grans.

Losada (2004:13), però, afegeix que seria adequat augmentar la formació i educació dels familiars de les persones grans per tal de maximitzar l'eficàcia dels programes i facilitar, doncs, el canvi d'aquestes actituds perjudicials per la gent gran des del domicili propi i/o entorn més proper, és a dir, el familiar.

Altres autors, a diferència dels anteriors, han elaborat teories relacionades amb el contacte entre els col·lectius per tal de reduir els prejudicis, deixant a un

⁵ Traducció per l'autora

costat, doncs, la instrucció. Així, Allport (1954) i Williams (1947) citats per Wright, McLaughlin-Volpe i Ropp (1997:73) proposen la "*Hipòtesis del contacte intergrupal*" la qual postula que "*sota unes determinades circumstàncies el contacte entre membres de diferents grups pot reduir les actituds negatives que existeixen*⁶".

Segons Allport (1954) citat per Pettigrew (1998:66) aquestes condicions són quatre:

- Suport institucional: un marc institucional que recolza la tolerància i el respecte pot evitar i penalitzar les conductes discriminatòries, així com els prejudicis. A més, pot portar a la persones a no actuar incorrectament, així com al sorgiment d'una societat amb millors normes socials.
- Igualtat d'estatus: igualtat en la situació entre els membres. Els participants no han d'estar en diferents nivells o estatus durant la intervenció, ja que saber-se per sobre o per sota de, reforça els prejudicis. Estudis com el de Blanchard et al (1975) citat per Brown (1995:244) revelen que reconèixer-se igual de competent que el company genera bones actituds cap aquest i per contra, quan a un se'l considera més competent que l'altre, les males actituds hi són presents.
- Objectius comuns: compartir un objectiu obliga als participants a haver de treballar junts i, per tant, a conèixer-se.
- Cooperació: els membres dels diferents grups han de dependre els uns dels altres a fi de poder realitzar la tasca que se'ls encomana. D'aquesta forma tindran la necessitat de relacionar-se i d'ajudar-se per assolir aquest objectiu comú comentat anteriorment. Ara bé, és necessari que l'objectiu no generi competició entre els participants, ja que tal i com demostren els estudis de Sherif (1966) citat per Brown (1995:237) la competició pot provocar enfrontaments i discussions, lluny, per tant, d'assolir la reducció dels prejudicis. Per això, fora bo que la finalitat de la cooperació acabi aportant beneficis a tothom, permetent reduir al prejudici en comptes de reforçar-lo.

No obstant, aquestes condicions han estat redefinides amb el pas del temps per Amir (1969,1976), Cook (1962,1978) i Pettigrew, (1971) citats per Brown

⁶ Traducció per l'autora

(1995:237) i Pettigrew (1998:76), de tal manera que se n'ha afegit una: el potencial de relació.

L'autor Pettigrew (1998:76) ho assevera així: "*la situació de contacte ha de facilitar als participants la oportunitat d'establir una relació d'amistat*"⁷ comentant, també, que el contacte intergrup al serà òptim si aquest es dona durant un període llarg de temps i no curt. Així, aquesta cinquena condició suggereix que per tal de d'assolir la reducció dels prejudicis és necessari promoure un contacte que permeti crear relacions interpersonals d'amistats, així com vincles afectius, tenint en compte que com més freqüent sigui el contacte, la durada i la proximitat més possibilitat hi haurà d'aconseguir l'objectiu esperat.

Així mateix, altres autors com Germany, Wagner i Machleit (1986) i Israel, Ben-Ari i Amir (1986) citats per Pettigrew (1998:69) proposen més condicions a fi d'aconseguir una situació de contacte òptima per la reducció dels prejudicis: idioma comú, que el contacte es doni de manera voluntària i una visió inicial sobre el grup no massa negativa.

Ara bé, aporta realment els resultats esperats la "Hipòtesis del contacte intergrup al"?

Des del moment en què aquesta teoria va ser elaborada nombrosos estudis s'han realitzat per poder confirmar-la, negar-la o matisar-la. Pettigrew (1998:68) cita una gran quantitat d'estudis relacionats amb aquesta teoria, tots ells confirmen en més o menys mesura l'eficàcia d'aquesta. Així mateix, Hewstone (2003:353) assegura que gràcies al treball de Pettigrew i Tropp, "*podem ara respondre amb un empàtic 'sí'*"⁸. Ells mateixos, Pettigrew i Tropp (2006:766), en el seu propi estudi afirmen en distintes ocasions que els resultats indiquen que el contacte intergrup al permet reduir els prejudicis. Revelant, també, que aquest podria ser útil per reduir el prejudici no només en una situació concreta, sinó en varies situacions i distintos contextos.

⁷ Traducció per l'autora

⁸ Traducció per l'autora

Així mateix, però, observen que tot i que un 94% de les 713 mostres de la seva anàlisi mostraven la relació inversa entre el contacte i el prejudici, només el 19% d'aquestes mostres incloïen situacions de contacte estructurades segons les condicions esmentades, la qual cosa els va portar a concebre aquestes condicions no com a necessàries sinó com a facilitadores (Pettigrew i Tropp, 2006:766).

En conclusió, malgrat no ser les condicions esmentades essencials en el procés de contacte, sí que és cert que faciliten el canvi de les actituds i per això és important tenir-les en compte.

Així doncs, podria considerar-se la "Hipòtesis del contacte intergrupals" la solució a la problemàtica dels prejudicis? La veritat és que malgrat tenir coneixement que de la implementació d'aquesta hipòtesis se'n pot obtenir els resultats esperats, no es pot afirmar que sigui la solució definitiva, és a dir, tal i com exposa Hewstone (2003:355) és necessari mantenir unes expectatives realistes sobre el que provoca el contacte i el que no, ja que no "*pot oferir la immunitat*⁹", ara bé, això no significa que no sigui efectiu. Aquest, anima a promoure l'empatia, el treball cooperatiu i programes d'educació multicultural, afirmant que són intervencions que poden fer contribucions complementàries i importants a l'hora de reduir els prejudicis (Hewstone et al, 2002 citat per Hewstone, 2003:355).

Seguint en la línia del contacte intergrupals, es poden trobar els Programes Intergeneracionals, és a dir, programes organitzats "*per fomentar interaccions entre nens, joves i persones grans que siguin continuades, mútuament beneficioses i que condueixin al desenvolupament de relacions*¹⁰" (McCrea, Weissman i Thorpe-Brown, 2004 citat per Newman i Sánchez, 2007:36). Alhora, De Guereñu Cortazar (2008:3) i Butts (2007:122) afirmen que aquests programes poden ser un mecanisme per superar els prejudicis, així com ajudar a eradicar la discriminació, tot propiciant una visió realista i allunyada de les falses creences que es mantenen vers la gent gran.

⁹ Traducció per l'autora

¹⁰ Traducció per l'autora

Pel que fa als resultats que deriven de la seva implementació, Newman i Sánchez (2007:64) asseguren que els programes intergeneracionals que s'estan duent a terme a Espanya produeixen beneficis tant a nivell individual, ja que hi ha millores respecte l'autoconcepte i l'autoestima de la persona gran, com a nivell col·lectiu, donat que hi hagut repercussions a tota la comunitat. L'estudi de De Guereño de Cortazar (2008:12) també confirma els beneficis. Així, per exemple, exposa que el programa intergeneracional editat per la Fundació la Caixa: *Cap a una societat per a totes les edats*, posa de relleu que els nens i joves que hi han pogut participar ara tenen una percepció més positiva de la gent gran.

No obstant, si allò que es vol obtenir són canvis positius en les actituds, serà adequat tenir en compte les condicions que es proposen referents a les activitats que es vulguin desenvolupar al llarg d'aquest tipus de programes. Així, es considera que hi ha quatre factors relacionats amb les activitats que poden ser claus pel seu èxit (Valerie Kuehne, 2005, citada per Butts 2007:113):

- Han d'estar relacionades amb les necessitats individuals dels grups participants.
- Han de poder tenir objectius que beneficiïn a tots els implicats i altres, com la comunitat.
- Els participants haurien de poder participar en la planificació de les activitats.
- Ha d'existir un vincle clar i coherent entre els objectius del programa, les activitats i les mesures d'avaluació.

Tanmateix, altres autors com Wright, Aron, McLaughlin-Volpe i Ropp (1997:74) proposen una altra teoria recolzada pel seus estudis: "*La hipòtesis del contacte ampliada*" segons la qual "*tenir coneixement que un membre del grup manté una estreta relació amb una persona de fora del grup pot portar a actituds intergrupals més positives*¹¹". Així doncs, la influència d'una persona que manté contacte amb aquells sobre els quals es té prejudicis podria provocar canvis en les actituds, disminuint, així, els prejudicis. Els autors consideren, per tant, que els prejudicis poden ser reduïts malgrat no tothom tingui un contacte directe amb l'altre grup. Ara bé, tal i com afirmen posteriorment, això s'assoleix sota

¹¹ Traducció per l'autora

determinades condicions (Wright et al, 1997:88). Així, per exemple, comenten que el contacte serà més efectiu sempre i quan les persones que mantenen el contacte amb l'altre grup tinguin influència sobre el seu propi cercle d'amistats, de tal forma que la informació que puguin transmetre'ls-hi pugui ser considerada com a rellevant i important. A més, cal que el contacte sigui positiu, ja que sinó la influència que es pot derivar del contacte pot reforçar més el prejudici i generar més conflictes entre els grups (Wright et al, 1997:75).

Es pot veure, doncs, que s'han anat plantejant diferents estratègies i teories, cadascuna d'elles amb els seus estudis i beneficis, que poden facilitar la reducció dels prejudicis. Teories que segurament aniran evolucionant a mesura que es facin més estudis i treballs sobre aquestes.

3. CONTEXTUALITZACIÓ DE LA PROPOSTA

La proposta, anomenada "Cruïlla de mons", s'emmarca a la capital de la comarca la Selva, o sia, a la població de Santa Coloma de Farners, municipi de la província de Girona i va destinada als nois i noies de l'IES d'aquesta mateixa població, així com també, a la gent gran del poble, la qual gaudeix de dos centres: la Llar de jubilats o l'Associació Manel Sousa de pensionistes, jubilats i amics de Santa Coloma residencial.

Segons dades de l'Idescat, aquesta població al 2011 estava formada per 12.317 persones, de les quals 613 eren joves d'entre 15 i 19 anys i 1.850, gairebé el doble, eren persones de 65 anys d'edat o major.

Pel que fa al serveis, entitats i associacions, Santa Coloma de Farners té la sort de poder comptar-ne amb moltes, havent-n'hi, a més, de tot tipus per tal que cadascú pugui implicar-se en el poble de la manera que més li agradi. Així doncs, a part de les dues associacions de gent gran i l'IES, hi ha centres de lleure, música, d'idiomes i escoles. Tanmateix, hi ha agrupacions de voluntariat, esport i cultura, incloent el grup teatral "La Clau".

El motiu pel qual la proposta es planteja per joves i no per un altre col·lectiu rau en el fet que considero que els joves seran la societat del futur i que d'ells en

dependrà en gran mesura l'educació d'altres persones, així com els valors de la societat, podent influir significativament sobre la visió de les persones grans i el seu procés d'envelliment. A més, es troben en una etapa de construcció de la seva identitat (Efron, 1998 citat per Patricia Weissman, 2005) i, per tant, adquirint valors i fent nous aprenentatges. En conseqüència, és un bon moment per començar a treballar en ells el tema dels prejudicis vers la gent gran, tot potenciant les bones actituds i comportaments cap a aquest col·lectiu. D'aquesta manera, quan els nois i noies siguin pares, si les seves actituds vers la gent gran han canviat, es podria evitar que els seus fills adquirissin els prejudicis que ells podien tenir (Towles-Schwen i Fazio, 2001 citat per Robert A. Baron i Byrne, 2005).

Tanmateix, autors i varis estudis mostren com són els joves els qui manifesten una actitud més negativa, així com els qui presenten forts estereotips negatius cap a la gent gran, concloent, fins i tot, la necessitat de revertir aquestes imatges i actituds en el marc de les polítiques públiques (Thumala, Urquiza i Ojeda citats per Arnold-Cathalifaud, 2007:78; Okoye, 2004, el Comité Nacional para el Adulto Mayor, 2002; Navarro, 1999:176; Kite i Smith, 1998:130). Aquests estudis i afirmacions dels diversos autors són un motiu clar pel qual dur a terme una actuació sobre els joves adolescents i, en concret, sobre els adolescents de l'IES de Santa Coloma de Farners.

És bo comentar que segons la Comissió Econòmica de les Nacions Unides per Europa (2009:11) el Govern Espanyol ha reconegut que *"a més de les famílies i les llars, les escoles són uns dels principals llocs on es desenvolupen els valors bàsics, tals com la solidaritat, el respecte cap un mateix i cap als altres¹²".* D'aquesta manera, aprofitar l'IES per desenvolupar el projecte és molt adequat, no només pels valors que es poden transmetre, sinó també perquè és en aquest on hi ha el col·lectiu sobre el qual es vol i es creu necessari actuar.

Així, es pretén desenvolupar el projecte a Santa Coloma de Farners, capital de la Selva, per diferents motius:

¹² Traducció per l'autora

- Per les característiques de la proposta, atès que va dirigida als joves de l'IES i al municipi de Vilobí d'Onyar no n'hi ha.
- Per la necessitat d'un suport institucional, el qual s'ha trobat en el Projecte Intergeneracional i Solidari: De cor a cor, promogut a través del mateix l'IES. Aquest projecte inclou varis programes: apadrinar a un avi col·laborant amb Creu Roja; Campanya: ajuts ortoprotèsics, així com el projecte "Tornarem a somiar", el qual aposta per un diàleg entre joves i gent gran, somiant junts per millorar el poble i aprofitant l'experiència per tal que a ambdós col·lectius se'ls escolti. Tots tres programes, doncs, és clar que busquen el contacte i relació entre els dos col·lectius, així com potenciar les seves respectives participacions al poble, col·laborant conjuntament per fer d'aquest un lloc millor. La nostra proposta és un quart programa d'aquesta mateix projecte i es troba, per tant, com a tal, recolzat per la política d'integració i contacte intergeneracional que necessita per poder-se desenvolupar, facilitant-se, així, la reducció dels prejudicis.
- Per què al municipi de Vilobí d'Onyar tant joves com gent gran es troben molt dispersos pels tres pobles, fet que dificulta la trobada de tots i, per tant, la posada en marxa del projecte. En conseqüència, la facilitat amb la qual es pot arribar als dos col·lectius a Santa Coloma de Farners fan que aquest sigui més idoni. Per una banda, trobem als adolescents a l'IES i per altra, a la gent gran a la Llar de Jubilats o l'Associació Manel Souza de pensionistes. Podent-los ajuntar a ambdós en el mateix IES.
- Per l'impacte de la intervenció, donat que aquesta pot ser més elevada a la capital de la Selva que al municipi de Vilobí. Si allò que es pretén reduir són els prejudicis dels joves, anar a un institut en el qual n'hi arriben de gairebé tota la comarca, incloent el municipi de Vilobí d'Onyar pot beneficiar al projecte, atès que la seva capacitat d'influència augmenta considerablement. Això podria donar-se d'aquesta manera, ja que si els joves que assisteixen a l'activitat transmeten els seus aprenentatges als del seu entorn més proper (amics, familiars...), malgrat no s'hagi intervingut directament amb ells, aquests també podrien acabar reduint els seus prejudicis vers el col·lectiu, degut al contacte, tal i com suggereix la "*Teoria ampliada del contacte*" (Wright, et al., 1997:74). D'aquesta manera, considero que l'impacte social és major si el projecte es porta a terme a Santa Coloma de Farners, que no

pas si s'ubica al municipi de Vilobí, on els beneficis del projecte quedarien possiblement més estancats en aquest.

A més, Imma Pita, promotora del Projecte Intergeneracional i Solidari, assegura en un entrevista per ràdio Sant Hilari: *"volem aconseguir que no solament nosaltres anem cap a ells, sinó també que ells vinguin al col·legi. Proposem obrir les portes de l'IES, conèixer què volen dels joves i aquests d'ells"*. Ella mateixa exposa la necessitat de desenvolupar activitats conjuntes. La proposta, per tant, tot i ser elaborada per reduir els prejudicis dels nois i noies de l'IES vers la gent gran, pot ser, alhora, una possible resposta a la demanda explícita que Imma ha fet, donat que els dos col·lectius entraran en contacte per desenvolupar una activitat.

4. PROPOSTA D'INTERVENCIÓ: CRUÏLLA DE MÓNS

Tenint com a finalitat intentar reduir els prejudicis que els adolescents de l'IES de Santa Coloma de Farners poden tenir sobre el col·lectiu de les persones grans, s'ha elaborat una proposta d'intervenció tenint en compte:

- Les 5 condicions exposades en la "Hipòtesis del contacte intergrupals"
- Les 4 condicions dels "Programes Integeneracionals".
- I, altres aportacions que han fet diversos autors.

M'adono que aquestes estratègies poden ser complementàries entre elles i no excloents i, per això he decidit tenir-les en compte.

A termes generals, la proposta d'intervenció consisteix en la creació d'una programa intergeneracional, que farà ús del teatre per provocar encontres entre els dos grups.

A continuació, s'exposa la situació de contacte proposada a partir de les 5 condicions de la "Hipòtesis del contacte intergrupals". Així doncs:

- Suport institucional: El programa, com s'ha comentat, s'emmarca com a quart programa del Projecte Intergeneracional i Solidari: De cor a cor, promogut per l'IES. Ubicant-la dins d'aquest marc queda recolzada per una institució i professionals que volen potenciar la relació entre els dos col·lectius. En conseqüència, la intervenció es troba edificada sobre una

base estable que busca aquest intercanvi intergeneracional. La línia de treball és la mateixa, no hi ha polítiques en contra i, per tant, la proposta es podrà desenvolupar en un ambient adequat.

- Potencial de relació i promoció d'amistat entre els membres: A fi de poder establir una relació freqüent i duradora que permeti a joves i gent gran la possibilitat d'establir vincles, podent crear noves amistats, el programa s'ha estructurat en trobades de dues hores per setmana durant tot el curs escolar, és a dir, de Setembre a Juny, augmentant les trobades sempre que faci falta i sigui possible.
- Estatut d'igualtat: Buscant igualtat en la situació de contacte s'ha considerat oportú fer girar els encontres al voltant del teatre, aquest no només és un bon recurs socioeducatiu, sinó que, a més, segons l'apartat 3 de la Declaració de principis de la Organització Internacional del Teatre del Oprimid (ITO): "*todo ser humano es teatro*". El programa no busca talents teatrals, sinó persones disposades a passar-ho bé fent teatre. Aquest al no ser una activitat exclusiva d'un dels dos col·lectius, implica que puguin aprendre i ensenyar-se mútuament. Si cap grup destaca per sobre de l'altra s'evita que el prejudici es reforci. Amb el teatre com a eix principal i com excusa per treballar els prejudicis considero que s'assoleix aquest estatut d'igualtat.
- Cooperació i objectiu comú: La intervenció proposada no només busca un contacte per a un fi solidari, sinó també provocar un lloc d'encontre i relació entre els dos col·lectius a través d'una activitat lúdica comuna. Es proposa que els participants duguin a terme un treball cooperatiu per tal que junts creïn i representin una obra teatral. Aquest serà el seu objectiu comú.

Amb la finalitat d'aconseguir que treballin conjuntament i no per separat, es pretén crear tres grups de 20 persones cadascun, format per 10 adolescents i 10 jubilats. Alhora, aquests s'agruparan de 5 en 5. Al final, doncs, quedaran 6 grups de 10, integrats per 5 joves adolescents i 5 ancians cadascun. Els grups, a més, es trobaran dividits segons els cicles educatius dels joves a fi de poder seguir un ordre i facilitar la participació de tot l'alumnat al projecte. Així, el primer grup el compondran joves de primer i segon d'ESO; el segon,

de tercer i quart, i l'últim alumnes de batxillerat, cadascun integrat, també, per les respectives persones grans.

El treball cooperatiu consistirà en:

- El grup haurà de posar-se d'acord per escollir el tema i l'enfocament que li voldrà donar a l'obra, de la qual posteriorment, caldrà fer-ne una representació teatral davant de la resta de grups, tot intentant buscar la seva reflexió. El tema ha de ser d'interès per tots i ha d'incloure alguna problemàtica social o conflicte que no té perquè afectar-los. Per exemple: la immigració, la crisi econòmica, l'educació o violència de gènere, entre d'altres. Així mateix, poden representar les diferències i semblances que existeixen entre ells. S'intentarà que dins d'un mateix grup de 20 les dues temàtiques que es tractin siguin diferents o que almenys ho sigui l'enfoc que si li doni. D'aquesta manera, alhora que pretenem reduir els prejudicis, també es podrà anar fent reflexionar a tots els membres sobre altres temes conflictius i d'interès mutu que es proposin.
- Cada grup haurà de treballar conjuntament per tal de crear l'obra, decidir els personatges i les funcions que desenvoluparà cada membre, així com pensar i elaborar les disfresses i els decorats necessaris, és a dir, l'atrezzo. No obstant, no serà necessari que tots els membres del grup surtin representant algun personatge de l'obra que creïn; això quedarà a discussió i decisió d'aquest. Així poden decidir distribuir-se les tasques de tal manera que depenguin els uns dels altres: pensar les disfresses, el decorat, crear el guió,... En el cas de decidir repartir-se la feina per parelles, aquestes hauran d'estar formades per 1 jove i 1 persona gran, per tal de potenciar, a més, la relació entre aquests.
- Després de cada representació teatral s'obrirà un espai de debat i reflexió per tal que actors i públic intercanviïn impressions. El dinamitzador haurà de moderar aquest espai promovent un clima de confiança que propiciï l'expressió i el respecte de les aportacions dels participants.
- Es proposarà, a més, als participants representar les seves obres al teatre municipal del poble cobrant una entrada simbòlica als assistents,

a fi d'obtenir un fons monetari per tal que cada grup teatral pugui realitzar alguna activitat conjunta per diversió i a decisió dels membres, com per exemple: visitar un museu, un sopar de germanor amb o sense familiars, anar a veure un obra de teatre, etc.

Tot seguit, apareix justificat el perquè s'ha considerat adequada la proposta del teatre com a activitat, tenint en compte les condicions referents a les activitats del "Programes Intergeneracionals". Així:

- Pel que fa a la relació de l'activitat amb les necessitats: el teatre essent un recurs socioeducatiu, pot servir per donar resposta a la necessitat detectada entre aquests dos col·lectius, és a dir, els prejudicis dels joves vers la gent, ja que permet establir contacte i relació directe entre els membres a través d'un joc d'un rols, i com hem vist, el contacte pot afavorir l'objectiu desitjat.
- En quant als objectius de les necessitats i els beneficis, és clar que el contacte que es dona mentre fan teatre, tot i estar pensat perquè els joves redueixin els prejudicis vers la gent gran, és recíproc i, per tant, ambdós grups poden quedar beneficiats de les relacions que s'estableixin.
- Així mateix, els implicats participen directament en l'elaboració de les activitats. El teatre és l'eina central, però la manera de portar-lo a terme, el tema a representar, l'elaboració de l'atrezzo o l'activitat final a realitzar un cop feta la recollida de diners, entre d'altres aspectes, queda a discussió dels participants. Així aquests, participen activament en l'elaboració de l'activitat.
- Finalment, hi ha una coherència absoluta entre els objectius i l'activitat que s'ha plantejat. El teatre és una eina d'intervenció socioeducativa i el contacte entre els grups pot afavorir, tal i com s'ha comprovat, la reducció dels prejudicis. No obstant, no es pot assegurar la coherència entre les mesures d'avaluació, ja que la proposta no incorpora la manera de dur-la a terme. Ara bé, en cas que es proposés s'intentaria que fos al màxim de congruent amb els objectius i activitats.

Així mateix, fent referència a altres condicions esmentades pels autors, els participants comparteixen l'idioma, ja sigui català o castellà, i el projecte no

obliga a ningú a participar, ans tot el contrari, és totalment voluntari, es donarà perquè ambdós col·lectius així ho desitgen.

Aquesta és la proposta d'intervenció elaborada per reduir els prejudicis dels adolescents vers la gent gran. Seria convenient, però, que després de la seva implementació, se n'avalués l'impacte a fi de saber si realment s'han aconseguit els resultats esperats, poden, per tant, potenciar els aspectes bons modificant tots aquells que siguin necessaris.

5. CONCLUSIONS

La proposta d'intervenció creada té, per suposat, algunes limitacions. Així al ser voluntari, si no s'aconsegueix atraure als adolescents i les persones grans, el projecte no tindrà els seus fruits. D'aquesta manera, fora bo fer-ne una bona difusió, no només perquè la proposta arribi al màxim nombre de persones, sinó també perquè aquests s'hi apuntin.

A més, haver limitat el nombre de places redueix l'impacte de la intervenció, tot i que es pretén que entre companys s'influencien, tot permetent la reducció dels prejudicis sense haver-hi hagut un contacte directe, tal i com postula Wright et al (1997:73) en la "Hipòtesis del contacte ampliada". Tanmateix, si malgrat haver seguit les condicions facilitadores per tal que el contacte sigui positiu, aquest no ho és, els prejudicis es poden reforçar en comptes de reduir-se. Per aquest motiu és necessari que l'educador encarregat del projecte sàpiga dinamitzar adequadament al grup, promovent un ambient propici al respecte i afavorint les relacions positives entre els participants. També, serà adequat que sàpiga convertir les possibles situacions de conflicte en aprenentatges per d'aquesta forma paliar els possibles efectes negatius del contacte.

Tanmateix, al no proposar una avaluació no es pot assegurar que la proposta compleixi amb la última condició sobre les activitats del "Programes Intergeneracionals". D'aquesta manera, per tal de poder complir amb aquesta seria adequat elaborar una avaluació i comprovar si es coherent amb els objectius i les activitats proposades. Tal i com ja es proposa al final de la proposta.

No obstant, tot i les limitacions, si el projecte es desenvolupa favorablement considero que es pot assolir no només el principal objectiu plantejat i objecte d'aquest article, és a dir, reduir els prejudicis dels noi i noies de l'IES vers les persones grans, sinó també, els que aquests últims puguin tenir sobre els primers. Ambdós col·lectius es relacionen, entre en contacte i, per tant, poden generar nous coneixements que els poden portar a trencar amb les seves falses creences sobre l'altre grup. M'adono, doncs, que aquesta proposta pot provocar més resultats i beneficis dels esperats.

Així mateix, utilitzant el teatre es poden treballar implícitament molts altres aspectes de la persona: habilitats socials, pors, inseguretats,... L'educador encarregat ha de ser molt observador, capaç de veure què està ocorrent amb els participants, detectar les seves necessitats i donar-los l'ajuda que necessiten, a fi de poder ajudar-los a desenvolupar-se adequadament. Crec que l'objectiu central de la proposta no ha d'impedir a l'educador poder fer altres tipus intervencions en cas que es requereixin. Ha de ser flexible, tenir clara la seva funció en les sessions i l'objectiu d'aquestes, Ara bé, sense deixar de banda els altres aspectes que configuren la persona, ja que en alguns casos potser seran els problemes personals els causants de les males actituds durant les trobades, de tal manera que proporcionar l'ajuda necessària en cada moment a qui ho necessiti, pot facilitar, després, el contacte entre els membres. Així, els espais de relació es poden convertir en una gran intervenció sobre els nois i noies i la gent gran.

Es considera oportú, també, estendre la proposta, en cas que funcionés i es veiés adequat, als mestres i diferents professionals que treballen a l'IES amb la finalitat de buscar un major impacte dins la població, sabent que si aquests redueixen els seu prejudicis, la seva possible transmissió als alumnes també es pot veure reduïda. Crec, tot i haver dirigit en aquest cas la proposta només als joves de l'IES, que no tan sols aquests tenen prejudicis sobre les persones grans, sinó que adults, familiars, professionals,... també, i conseqüentment, es fa necessari intervenir sobre aquests si és possible. És cert que quantes menys persones tinguin prejudicis més bones pràctiques i tracte rebran les persones grans i la societat, per tant, creixerà saludablement.

6. REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

- Aristizábal-Vallejo, N. (2005). Imagen social de los mayores en estudiantes jóvenes universitarios. *Pensamiento Psicológico*, 1:27-32.
- Arnold-Cathalifaud, M; Thumala, D; Urquiza, A i Ojeda, A (2007). La vejez desde la mirada de los jóvenes chilenos: estudio exploratorio. *Ultima dècada*, 27, 75-91.
- Baron, R., i Byrne, D. (2005). Prejuicio: causas, efectos y formar de contrarrestarlo. *Psicología social* (p.217-261). Madrid: Pearson Educación.
- Brown, R. (1995). Reducing prejudice. *Prejudice: Its social psychology* (1a ed., p.235-270). Oxford: Blackwell.
- Butts, D (2007). Programas intergeneracionales e inclusión socials de las personas mayores. *Programas intergeneracionales: Hacia una Sociedad para todas las edades*, 23, 102-122.
- Comisión Económica de las Naciones Unidas para Europa. (2009). *Resumen de políticas: Integración i Participación de las personas mayores en la sociedad*.
- Consejo Nacional de la Persona Adulta Mayor. (2007). *Mitos y Estereotipos: En el envejecimiento y la vejez*. Presidencia de la Republica: McCan Erickson.
- Díaz, A., Fernández, M., Gázquez, J., González, L., Pérez-Fuentes, M., Ruiz, I. (2009). Old-age stereotypes related to the gerontology education: an intergenerational study. *European Journal of Education and Psychology*, 2:263-273.
- Elduak adi. *Estereotipos Asociados a las personas mayores*. Euskadi
- Fernández-Ballesteros, R. Rocío Fernández-Ballesteros (1992). Introducción: Creencias, actitudes, estereotipos y valores sobre la vejez. *Mitos y realidades sobre la vejez y la salud* (1a ed., p. 19-22). Barcelona: SG editores.
- Hewstone, M. (2003). Intergroup contact: Panacea for prejudice?. *The Psychologist*, 16:352-355.
- Lamberth, J. (1982). Reducción del prejuicio. *Psicología social*. (p.287). Madrid, Ediciones Piramide.

- LaRue, A. Olejnik, A., (1981). Changes in adolescents perceptions of the aged: the effects of intergenerational contact. *Educational Gerontology: An International Quarterly*, 6:339-351.
- Losada, A. (2004). Edadismo: consecuencias de los esterotipos, del prejuicio y la discriminación en la atención a las personas mayores. Algunas pautas para la intervención. Madrid, Portal Mayores, *Informes Portal Mayores*, 14:1-15.
- Melero, L (2006). Modificación de los estereotipos sobre los mayores: Análisis de las variables evolutives del cambio de actitudes en adolescentes y jóvenes. Dins Lois Alvarez Pouza i Joám Evans Pim. *Comunicación e Persoas Maiores* (p.29-46) España: Colexio Profesional de Jornalistas de Galicia.
- Newman, S; Sánchez, M. (2007). Los programas intergeneracionales: concepto, historia y modelos. *Programas intergeneracionales: Hacia una Sociedad para todas las edades*, 23, 37-69.
- Pettigrew, T. (1998). Intergroup contact theory. *Annual Review of Psychology*, 49, 65-84.
- Pettigrew, T., Tropp, L. (2006). Interpersonal relations and group processes: A Meta-Analytic Test of Intergroup Contact Theory. *Journal of Personality and Social Psychology*, 90:751-783.
- Sánchez, C. (2004). *Estereotipos negativos havia la vejez y su relación con variables sociodemográficas, psicosociales i psicológicas*. Tesis doctoral no publicada, Universitat de Málaga.
- Wright, S., Aron, A., McLaughlin-Volpe T., Ropp, S.(1997). Interpersonal relations and group processes: The Extended Contact Effect: Knowledge of Cros-Group Friendships and prejudici. *Journal of Personality and Social Psychology*. Vol, 73. No 1, 73-90.
- Weissman, P. (2005). Psicología de la educación: Adolescencia. *Revista Iberoamericana de Educación*. 35/6.

Webgrafia

- *Entitats i associacions*. Recuperat 18 abril 2014 des de: http://www.scf.cat/index.php?option=com_content&task=view&id=263&Itemid=152

- Imma Pita González (2014) *De cor a cor*. Recuperat 20 abril 2014 des de: <http://prezi.com/ecimh3pq-fye/de-cor-a-cor/>
- Idescat (2011). *Població. Per sexe i grups d'edat. Anuari estadístic de Catalunya*. Recuperat 8 maig 2014, des de: <http://www.idescat.cat/pub/?id=aec&n=253&t=2011&x=2&y=15>
- Idescat.(2011). *Població segons sexes i edat quinzenal. Santa Coloma de Farners*. Recuperat 18 abril 2014, des de: <http://www.idescat.cat/territ/BasicTerr?TC=5&V0=1&V1=17180&V3=5&V4=539&ALLINFO=TRUE&PARENT=1&CTX=B>
- INE (2012). *Proyecciones de Población 2012*. Recuperat 27 maig 2014 des de: <http://www.ine.es/prensa/np744.pdf>
- La tarda (2014). *Programa de ràdio St Hilari dia 28.02.14 de 16h a 17h.Sant Hilari*. Recuperat 17 maig 2014 des de: <http://programes.laxarxa.com/audio/76616>
- Organización Internacional del Teatro del Oprimido. *Declaración de Principios*. Recuperat 17 maig 2014, des de: <http://www.theatreoftheoppressed.org/en/index.php?nodeID=27>
- (2014) *Projecte Intergeneracional i Solidari*. Recuperat 20 abril 2014 des de : http://www.iessantacolomadefarners.cat/website/detall_noticies.asp?id_noticia=381